

23 august. Despre sufletul nemuritor al comunismului (August 23. About the eternal soul of communism)

Radu VANCU

Judecată *per se*, prin plasarea în orizontul imediat al evenimentului, ziua de 23 august 1944 e la fel de complicată și de banală care orice lovitură de palat din timpul unui mare război. Pentru istoricii profesioniști, ca și pentru amatorii de istorii conspirativ-rocambolești, pot fi pasionante detaliile unei zile care nu era străină de negocieri oculte la Stockholm între trimisul României, junele Neagu Djuvara, și ambasadoarea Uniunii Sovietice, ea însăși purtătoare a rocambolescului, non-sovieticului nume Alexandra Kollontai; după cum pasionante pot fi și aranjamentele de culise dintre cele patru partide (dintre care cel comunist, firește, era cel mai insignifiant), ori detaliile privind implicarea în complot a celor câțiva generali (de la Sănătescu la Aurel Aldea), ori atâtea alte multe și mărunte chichirezuri care fac sarea și piperul acestui puzzle uriaș.

Însă pentru cei care cred, asemenea mie, că ficțiunea e întotdeauna mai reală decât realitatea (sau, spus *tout court*, că realitatea nu există), ziua de 23 august e de-a dreptul hipnotică prin repetițiile ei aniversar-ritualice dintre 1945 și 1989. Ca și, de asemenea, prin felul în care a fost ea rescrisă succesiv, timp de mai bine de patru decenii,

de acei ideologi ai Partidului Comunist care aveau sarcina cea mai dificilă & riscantă – anume aceea de a rescrie trecutul. Așadar, riscând o stilistică oarecum *à la* Constantin Noica (*et pour cause!*), aș zice că 23 august a ajuns atât de hipnotică pentru noi, ficționarii, nu prin ceea ce *a fost*, ci prin tot ceea ce, între 1945 și 1989, *a fost să fie*.

Rareori trecutul a fost inventat cu mai multă imaginație; și, de asemenea, nicidecum revenirea asupra unui eveniment istoric n-au fost mai numeroase. Mai întâi, înainte de 1948, când proximitatea istorică a evenimentului făcea rescrierea lui radicală ceva mai dificilă, inventarea trecutului s-a mulțumit cu trecerea partidului comunist la statut de *inter pares* cu celelalte trei (țărănist, liberal și social-democrat). Apoi, sub Dej, a devenit mai întâi *primus inter pares*, pentru ca în scurt timp să devină singurul partid organizator al „întoarcerii armelor”, iar regele și partidele istorice să ajungă, firește, adversarii neîmpăcați ai genialei strategii comuniste. În fine, rescrierea a continuat harnică în deceniile care au urmat – ajungând în cele din urmă ca, în anii din urmă ai lui Ceaușescu, să fie doar una dintre nenumăratele lui sărbători personale. Poate chiar cea

mai fastuoasă dintre toate, în barocul ei dezlănțuit; dar, în orice caz, eliberată aproape complet de referința istorică pe care se presupunea că o readuce în memoria colectivă.

Așa cum știm de la Leszek Kołakowski, minciuna este sufletul nemuritor al comunismului. Felul în care adevărul zilei de 23 august a fost sistematic reinventat de comuniști (sau, dacă vrem, felul în care minciuna acestei zile a fost sistematic re-inserată în realitate) e unul dintre epitomurile perfecte ale acestui suflet al comunismului. Dacă putem accepta că o ideologie are suflet.

Și ce ideologie! Și, *mon Dieu*, ce suflet! Suficient de plastic încât să poată adopta orice formă imaginabilă, dar și suficient de rigid încât să poată concasa oricâte milioane de cadavre, sufletul comunismului este, pe deasupra, infinit reîncarnabil. Nici o eroare din propriul trecut nu-i tulbură palingenezia: fiindcă, pe de o parte, e înzestrat cu dezirabila

capacitate de a-și rescrie oricând propriul trecut, iar pe de altă Comunismul are, ca și Papa, atributul ineranței – adică al incapacității de a greși. Cum, însă, un papă recent tocmai și-a cerut scuze pentru erorile istorice ale predecesorilor lui, e limpede că singurul administrator inerant al sufletelor sublunare rămâne Comunismul.

Ce naiv era acel împărat chinez, Shi Huang Ti, despre care Borges scrie undeva că a dat foc tuturor cărților pentru ca istoria să înceapă cu el! N-a înțeles nimic. Cărțile nu trebuie arse, trebuie înfinit rescrise. Abia așa sufletul lor devine suficient de mincinos pentru a fi nemuritor. I-a lipsit, probabil, un 23 august al lui pentru ca să înțeleagă lucrul acesta. Și ce noroc pe comuniștii români să-l aibă pe al lor. Au știut să-și facă exemplar treaba. Drept dovadă, sufletul lor nemuritor ne bântuie încă.